

Opinie | Het einde van de wethoudersplanologie?

Nederland krijgt te maken met een totaal ander soort ruimtelijke ordening. Dit toekomstbeeld 2120 schetsen Wageningse onderzoekers op basis van klimaatverandering, energietransitie, woningbouwopgave en meer biodiversiteit. Maar dat vraagt volgens de onderzoekers dan wel om een langetermijnplanologie; dus meer rijksregie in plaats van gemeentelijke wethouderplanologie.

De toekomstkaart 2120 betekent een groots en natuurlijk denken en gemeentegrensoverschrijdende megaprojecten, zoals verbreding van de grote rivieren, voorwaartse kustverdediging, groenblauwe dooradering door stedelijke omgeving en zachte dubbele oeverzones rond het IJsselmeer. Om dat laatste als voorbeeld te nemen: het IJsselmeer wordt door die dubbele oeverzones voor biodiversiteit, zandwinning en recreatie weliswaar kleiner, maar ook dieper. Dat geldt ook voor de waterberging. Het meer is dan uitgediept om de oeverzones te creëren, zodat het netto evenveel water kan bergen. Overtollig rivierwater door klimaatverandering wordt zoveel mogelijk via de verbrede IJsselvallei afgevoerd en niet meer via Rijn en Waal om de risico's op overstroming in het westen zo laag mogelijk te houden. Deze Wageningse toekomstkaart kreeg eind vorig jaar de wind extra mee door de NOVI, [de Nationale Omgevingsvisie](#). Daarin wordt eveneens gekozen voor dit soort grootscheepse duurzame functiecombinaties en groenblauwe dooradering en bovendien wordt ook een aantal nationale belangen genoemd zoals de woningbouwopgave, delfstoffenwinning en natuurontwikkeling. Daartoe zou er meer rijksregie moeten komen, maar het is intussen zeer de vraag of daarvoor wel de juridische instrumenten zijn.

Zand woningbouw

Een goede illustratie vormt de zaak die eind vorig jaar bij de Raad van State speelde, waarbij de gemeente Fryske Marren een door alle hogere overheden goedgekeurd zand- en natuureiland voor de Friese IJsselmeerkust tegenhield door geen bestemmingsplan vast te stellen. Een klassiek NIMBY-geval: not in my backyard. Het zand- en natuureiland voldeed evenwel aan diverse nationale belangen uit de NOVI, van [de enorme woningbouwopgave](#) (want daarvoor heb je veel bouwzand nodig) tot natuurontwikkeling. Het stond ook als locatie in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening genoemd. Ook had de provincie geen bedenkingen omdat er geen significante aantasting van Natura 2000-doelen te verwachten is. Het project wil juist inzetten op een bijdrage aan het verbeteren van de ecologische (water-)kwaliteit in het IJsselmeer en aan de projecten die hiervoor ook door andere (overheids-)organisaties worden opgezet.

Dubbele zachte oevers

De bestaande rechtsinstrumenten schieten tekort of worden niet gebruikt. Zo krijg je die dubbele zachte oevers uit die bewierookte Wageningse wenskaart dus niet van de grond. Met een proactieve aanwijzing of meer regie kan de stap in de richting van de Wageningse wenskaart wel worden gezet. Echter deze aanwijzing of regie wordt slechts zeer incidenteel en spaarzaam ingezet, zelfs als het gaat over belangen uit de NOVI. Op deze manier lijken lokale belangen alle ruimte te krijgen en vaak te prevalleren [boven het landelijke belang](#). De uitvoering van de rijksambitie (NOVI) komt zo niet tot stand.

PKB-status

Handiger was het geweest als de nationale belangen met hun voorkeurlocaties meteen een zogenoemde PKB-status meegekregen hadden, dan hadden ze automatisch doorgewerkt, was er geen proactieve of reactieve aanwijzingen nodig en was nu al de eerste spade de grond in gegaan. PKB staat voor planologische kernbeslissing. Dat is een inmiddels vervallen en vergeten instrument dat in deze tijd weer heroverweging verdient. Nu wint NIMBY het van NOVI en dat is ongewenst in deze tijden van crises, transities en groter willen denken dan de wethoudersplanologie.

Fred Kistenkas, associate professor aan Wageningen Universiteit